

PRO SILVA ALAPELVEK

A TERMÉSZETES FOLYAMATOKAT KÖVETŐ ERDŐGAZDÁLKODÁST FOLYTATÓ EURÓPAI ERDÉSZEK SZÖVETSÉGE

2012

A borítón:

Idős, 181 éves bükkös, változatos szerkezetű elegyes, többkorú erdővé való átalakulás útján. A természetes újulatot 1-28 éves luc, duglászfenyő és hegyi juhar elegyfajok alátelépítése egészíti ki, tarka homokkő alapkőzetten. „Landteil” Pro Silva bemutató erdő, Seesen erdészeti körzet, Alsó-Szászország, Németország. Fotó: Hermann Wobst

PRO SILVA egyesület, bejegyezte a Molsheimi Polgári Bíróság, Franciaország

Székhely: Truttenhausen – F 67140 Barr.

Szerkesztette: Varga Béla és Horváth Iván

A magyar kiadás fordításában közreműködött: Csépanyi Péter, Csóka Ágnes, Csóka György,
Garamszegi Balázs, Marghescu Tamás, Varga Béla,

Lektorálta: Csépanyi Péter, Csóka György és Varga Béla

Az Agrárminisztérium támogatásával,

kiadja a

PRO SILVA HUNGARIA

változatlan tartalommal

2021.

BEVEZETÉS

A PRO SILVA olyan európai erdészek szövetsége, akik a természetes erdőkben megismert folyamatok elveire alapozott erdőgazdálkodást támogatják. A PRO SILVA EUROPA Szövetséget 1989-ben, Szlovéniában alapították.

A következő oldalakon a PRO SILVA egy olyan megközelítést mutat be, amely a fenntarthatóság holisztikus értelmezésére alapozva foglalkozik a jelenlegi erdőgazdálkodás összes nagy fontosságú kérdéskörével. Ezek az alábbi kérdésekben az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók általános elkötelezettségét igénylik: a felelősségteljes erdőgazdálkodás és erdőhasználat alapelvei; a biodiverzitás fenntartása; az erdők alkalmazkodása a termőhelyi viszonyok ember okozta változásaihoz, összefüggésben az ökológiailag fenntartható energia-felhasználással; az idegenhonos fajok alkalmazása, illetve az erdők ökológiai szerepe a táj szerkezetében.

Ezek révén csökkennek az ökológiai és gazdasági kockázatok. A fenti alapelveket a PRO SILVA mintaterületek hálózata mutatja be Európá-szerte.

A PRO SILVA mély meggyőződése, hogy az általános erdőgazdálkodási gyakorlatról a Pro Silva által képviselt gazdálkodási módra történő átállás az erdőállományok fejlődésének szinte bármely szakaszában lehetséges. Tekintettel a lehetséges állománytípusok széles körére, az erdők megőrzése, védelme, használata és a velük való gazdálkodás számos elemet foglal magában a megőrzéstől a felújuláson át az állapotjavításig (az erdők megőrzése, az erdők újratelepítése, az elegység javítása, a túlnépesedett vadállomány csökkentése, a korábbi károk következményeinek enyhítése: talajszennyezés, erdei legeltetés, vágástéri hulladék faanyag tárolása, tuskózás és teljes fás fakitermelés, stb).

A PRO SILVA az általa javasolt gazdálkodás bevezetését az alábbi módokon támogatja:

- Információcsere a regionális munkacsoportok között;
- Mintaterületek létrehozása;
- Szakmai találkozók és tanulmányutak a bemutatóerdőkben;
- Együttműködés oktatási és tudományos intézményekkel, illetve egyéb érintett szervezetekkel.

Az alábbi állásfoglalások a PRO SILVA Európa vezetőségének tagjai között folytatott számos megbeszélés eredményeként kristályosodtak ki. Céljuk az erdőből származó haszon növelése a jelen és a jövő generációi számára.

A többkorú, változatos szerkezetű erdőben a klorofill kitölti a teljes növényteret, melynek köszönhetően a színek és fények nagyfokú változatossága kedvező hatást gyakorol a rekreációs funkciókra. Dambach-i bemutató erdő, Elzász, Franciaország.

Fotó: Jurij Diaci

A PRO SILVA ERDÉSZETI ALAPELVEI

Általános alapelvek

A PRO SILVA olyan erdőgazdálkodási stratégiákat szorgalmaz, amelyek oly módon optimalizálják az erdők fenntartását, megőrzését és használatát, hogy az ökológiai és társadalmi-gazdasági funkciók fenntarthatóak és jövedelmezőek legyenek. A PRO SILVA által szorgalmazott gazdálkodási megközelítés magába foglalja a piaci és nem-piaci szempontokat és az erdei ökoszisztéma egészét figyelembe veszi.

A fenntarthatóságot a lehető legszélesebben értelmezve, a PRO SILVA szerint az erdők négyféle módon szolgálják a társadalmat:

1. az ökoszisztémák megőrzése;
2. a talaj és az éghajlat védelme;
3. a faanyag és más termékek biztosítása;
4. rekreáció, közjóléti, és kulturális szempontok.

1. Ökoszisztémák megőrzése

Az ökoszisztémák fenntartása teremt alapot az erdők védelmi, termelési és rekreációs funkcióinak. A társadalom bármilyen módon is kívánja hasznosítani az erdőt, az erdei ökoszisztémán belüli életformák életképessége és egymás közötti kölcsönös kapcsolata teremti meg az erdő összes többi funkciójának az alapját. Az ökoszisztéma megőrzése, és szükség esetén helyreállítása ezért abszolút elsőbbséget élvez.

Az ökoszisztéma funkcionális elemei:

- a növény- és állatvilág helyi és regionális diverzitása (faji diverzitás);
- genetikai diverzitás minden egyes faj helyi populációin belül, mely fenntartja az evolúciós fejlődés lehetőségét; mind a faji, mind a genetikai változatosság elősegíti az éghajlati változásokhoz való alkalmazkodást;
- az ökoszisztémák helyi és regionális diverzitása (tér- és időbeli mintázatainak változatossága, az erdők szerkezeti sokfélesége);
- az ökológiai folyamatok megléte és működőképessége (természetes és természetszerű erdődinamika);
- az ökológiai kölcsönhatások (ökológiai hálózat);
- az erdők és a környezet közötti ökológiai kölcsönhatások (globális, regionális és helyi éghajlat, illetve kölcsönhatás a környező vidékkel).

A PRO SILVA a következő alapvető módszereket javasolja az erdei ökoszisztémák működőképességének biztosítására:

- az erdőhasználat során kiemelt figyelmet kell fordítani a természetes erdők vegetáció mintázataira (pl. fenntartásukra vagy helyreállításukra);
- a talaj termőképességének megőrzése a folyamatos erdőborítás és az erdei biomassza fenntartása révén (beleértve a holtfát is);
- elegyes erdők kialakítása, különös tekintettel a ritka és veszélyeztetett fajokra;
- az idegenhonos fajok alkalmazásának korlátozása olyan esetekre, amikor ez egy gazdasági kényszer, és csak akkor, ha az őshonos vegetációba megfelelő mennyiségi és minőségi kereteken belül tartva elegyíthetők;
- egyes speciális esetekben teljes egészében le kell mondani a fakitermelésről.

Az erdei ökoszisztémák megőrzésének fentebb felsorolt elemei összhangban vannak az 1992-es Rio-i konferencián a biológiai sokféleségről született egyezményel.

Az erdők védelmi, termelési és rekreációs funkciói mind az ökoszisztéma megőrzésén alapulnak, és mindegyik a maga módján fontos a társadalom számára.

2. Védelem

A védelmi funkció alapvető elemei:

- a természetes talajok szerkezetének és termőképességének védelme, illetve helyreállítása (talajvédelem);
- a természetes erdőtípusok védelme (élőhelyvédelem);
- a tipikus és a ritka vagy veszélyeztetett fajok védelme (fajvédelem);
- erózió elleni védekezés (erózióvédelem);
- vízminőség védelme és javítása (vízvédelem);
- az erdei mikroklima és a környező tájra gyakorolt hatásának védelme, illetve javítása (helyi és regionális klímavédelem);
- szénmegkötő kapacitás fenntartása és növelése (globális klímavédelem); a PRO SILVA elvek szerinti gazdálkodás arányosan nagyobb mennyiségű, kiváló minőségű, nagy vastagságú faanyag előállításához vezet (amely feldolgozása után olyan fatermékek keletkeznek, mint a tartószerkezetek, a belső berendezések, a padlózat és a bútorok, ezáltal jelentősen meghosszabbítva a tárolt szén életciklusát), valamint energia-megtakarítást eredményez (az energiaigényes, nem megújuló építőanyagok helyettesítésével). Ezenkívül a folyamatos lombkorona borítás megkönnyíti a humusz kiegyensúlyozott mineralizációját, ezáltal csökkentve a talaj CO₂-kibocsátását.
- a levegőminőség fenntartása vagy javítása (levegőminőség védelem);
- zajártalom elleni védelem (zajvédelem);
- a tájkép vizuálisan zavaró elemeinek elrejtése (látványvédelem).

A védelmi funkció legtöbb eleme egyben szerves része az erdei ökoszisztémák megőrzési funkciójának is, így nem lehet őket különállónak tekinteni vagy kezelni.

A PRO SILVA szerint a következő eszközök nélkülözhetetlenek az erdő védelmi funkcióiból származó hasznok biztosításához:

- egy holisztikus, a folyamatos erdőborítást magába foglaló megközelítés elfogadása;
- konkrét természet-megőrzési célok megvalósítása, beleértve a talaj védelmét a fakitermelést szabályozó speciális előírásokkal, vagy például az idegenhonos fajok, a műtrágyák alkalmazásának korlátozását, valamint a fakitermelési és a vízrendezési módszerek szabályozását;
- a változatos funkcióval rendelkező védett erdőterületek regionális hálózatának kialakítása, beleértve néhány érintetlen területet is;
- különleges stratégiák elfogadása a környezetvédelmi funkciókra, mint például az erózió elleni védelemre, a vízkészletek megőrzésére, a látványvédelemre és a szennyezőanyagok lekötésére.

3. Termelés

A PRO SILVA a fenntartható erdei ökoszisztémákat tekinti a gazdasági fenntarthatóság valódi alapjának. A védelem és termelés egyaránt fontos a társadalom számára. A legszélesebb értelemben vett fenntarthatóság érdekében, a folyamatos és optimális termelékenység csak úgy őrizhető meg, ha a védelmi funkció sem sérül. Ez eleve kizárja az olyan termelési stratégiákat, amelyek figyelmen kívül hagyják az erdő védelmi funkcióját.

A PRO SILVA támogatja az erdők kezelését és az újratermelhető faanyag hasznosítását.

Tekintettel a fenntarthatóság általános alapelveire a termelési funkció legfőbb elemei a következők:

- a talaj termőképességének fenntartása;
- az erdei ökoszisztémák természetességének és a fatermelés folytonosságának megőrzése;
- a természetes energia- és ásványi anyag-körforgás fenntartása.

Ezeknek az elemeknek a teljesülése érdekében a PRO SILVA a következő módszereket ajánlja:

- folyamatos erdőborítottság fenntartása a talaj termőképességének megőrzése érdekében;
- a természetes erődinamikai folyamatok teljes kihasználása;
- értéknövelés kiválogatással és neveléssel az erdő bármely fejlődési szakaszában;
- a fakészlet optimális szinten való tartása;
- törekvés a növedék és a kitermelés egyensúlyának fenntartására a lehető

legkisebb térbeli léptékben;

- az erdő stabilitásának növelése és a termelési kockázatok csökkentése az egyes fák és facsoportok állékonyságának növelésével;
- az erdőnevelés, illetve a fakitermelések során minden egyes fa szerepére figyelmet kell fordítani;
- a tarvágás és más, az erdő állapotát rontó módszerek kerülése;
- a vágásfordulónak, mint a fakitermelés idejét meghatározó eszköznek a megszüntetése;
- a nevelési funkció elsődlegessége biztosítja az erdő megújulását (az erdőnevelés elsődlegességet élvez a felújulással szemben);
- az erdő folyamatos felújulásának az erdőnevelés szerves részeként való kezelése;
- spontán felújulás és erdőfejlődés, a hosszú felújulási időszakkal járó mérsékelt szálsankénti- vagy csoportos beavatkozások révén, beleértve:
 - a természetes újulat felhasználását;
 - a természetes öngyérülés kihasználását (ritkulás és gyérülés a biológiai automatizáció vagy más néven biológiai racionalizáció révén);
- a talajt és a visszamaradó állományt nem károsító kitermelési módszerek előnyben részesítése;
- az erdő szerkezetének és jellemzőinek megfelelő gépek használata;
- a trágyázás, a növényvédő szerek felhasználásának korlátozása a minimális szintre, kizárólag a talaj és a faállomány termőképességének helyreállítása érdekében;
- az erdő tűrőképességének megfelelő vadsűrűség visszaállítása.

Olyan erdőgazdálkodás folytatása, amely elsősorban az erdőnevelésen és a vágásra érett faegyedek kitermelésén alapul, s amelyet indokolatlanul nem befolyásolhat a felújításra való törekvés.

A PRO SILVA elvek szerinti gazdálkodás gazdasági előnyei az alábbi optimalizációs elveken alapulnak:

- Más erdőgazdálkodási módokhoz képest nagyobb a magas minőségű, vastag faanyag aránya. Ugyanilyen fontos, hogy a technológiai szempontból drágábban termelhető, alacsony értékű, vékony faanyag kisebb részarányú, így a faértékesítés érzékelhetően magasabb átlagos jövedelem biztosít.
- Az erdőborítás kedvező hatásának, a faállomány szerkezetének, a jó növekedési feltételeknek és az anyaállomány genetikai értékének köszönhetően lezajló öngyérülési- és felújulási folyamatok (biológiai automatizmus) csökkentik az erdőnevelés költségeit.
- Az optimális korona-törzs arányoknak, faállomány-szerkezetnek és elegyességnek köszönhető jobb állékonyság jelentősen csökkenti a viharkárok hatását és következményeit (túlkinálat, árcsökkenés), illetve minimalizálja a

helyreállítás költségeit. Ez lehetővé teszi a piaci viszonyokhoz és az erdőtulajdonos egyéni igényeihez történő rugalmasabb alkalmazkodást.

- A viharokkal szemben kiváló ellenálló-képesség a szélsőséges események után gyorsabb természetes regenerálódást eredményez lényegesen alacsonyabb költségek mellett.

Míndezen együttes tényezők hatására a jövedelmezőség hosszabb időtávlatban területegységre vonatkoztatva eléri csúcspontját.

4. Rekreáció, szolgáltatás és kulturális szempontok

A PRO SILVA elismeri az erdők testi és lelki egészségünkben betöltött növekvő szerepét, különösen Európa sűrűn lakott országaiban.

Az erdő közjóléti funkciójának alapvető elemei:

- az erdő alkalmassága a csendes, a testi és lelki kikapcsolódásra „természetbarát” formában;
- az emberek érzelmileg hagyományosan kötődnek az erdőkhöz és a természethez (titkok erdeje, mítoszok és tündérmesék);
- az erdő a kulturális hagyományok részét képezi (mint festmények, zene vagy versek témája).

A PRO SILVA a következő módszereket javasolja az erdő rekreációs funkciójának javításához:

- a kikapcsolódás „csendes” formáinak elősegítése, megfelelő ösvények és egyéb lehetőségek biztosításával;
- igény szerint a kikapcsolódási lehetőségek összevonása különleges zónákba;
- csendes zónák kialakítása az erdőkben, ahol érzékszerveinkkel megtapasztalhatjuk azt (egy hely az elmélkedésre, álmódosásra, a természetbe olvadásra);
- szép fák, ligetek és egyéb esztétikai jellegzetességek (színek, virágok, gyümölcsök, cserjék, gyógynövények stb.) kiemelése;
- látványos, szép erdők létrehozása és fenntartása változatos erdőszerkezetek révén;
- emberi beavatkozástól mentes területek kialakítása, ahol a természet saját útját járhatja;
- erdei rétek, völgyek, sziklakibúvások, folyó- és állóvizek, kilátóhelyek stb. megőrzése.

A PRO SILVA meggyőződése, hogy a rekreációs funkciók szinte automatikusan következnek az előzőekben vázolt gazdálkodási módból. Ezeken felül különleges beavatkozásokra csak egyes speciális esetekben kell sort keríteni.

A rekreációs funkcióra gondot fordító erdőgazdálkodás segítséget nyújthat a növekvő mértékben urbanizálódó, ipari társadalomban élő ember életkörülményeinek javításában.

A gyakran nagyon szabályos képet mutató elegyetlen bükkösökben a kis újulatsoportok/lékek kialakítása elősegíti a szerkezetesség fejlődését. Lauenburg Hercegség erdőközete, Schleswig-Holstein, Németország.

Fotó: J.-Ph. Schütz

A PRO SILVA ÉS A BIODIVERZITÁS

A PRO SILVA egyik legfontosabb célkitűzése az erdő összes lehetséges értékének megőrzése és növelése, beleértve mind a társadalom számára nyújtott értékeket, mind pedig az erdő belső, saját értékeit is. Ennek az értéknek lényeges része az erdei ökoszisztémában megtalálható életformák és organizmusok teljes spektruma.

Ezek a változatos organizmusok és életformák az erdő különböző fejlődési és szukcessziós fázisaihoz kötődnek, beleértve öregedési és összeroppanási fázist, a nyitott területeket, az álló- és folyóvizeket, stb. Az adott erdei ökoszisztémában élő élőlények összessége képet ad a specifikus biodiverzitásáról, és részét képezi a globális biodiverzitásnak is.

A biodiverzitás egyaránt magában foglalja a magasabb és alacsonyabb rendű növény- és állatfajokat, függetlenül attól, hogy van-e kereskedelmi értékük, vagy általában hasznuk a társadalom számára.

Függetlenül az emberi igényektől a globális biodiverzitás részét képező helyi faji változatosság megőrzését az erdő leglényegesebb funkciójának kell tekinteni.

A magas szintű, egészséges biodiverzitás egyben az ökológia niche-ek lefedettségét is jelenti, miáltal védelmet nyújt az idegenhonos, inváziós fajok ellen.

A fajgazdagság megőrzése - saját belső értékein túlmenően - a társadalom számára is számottevő értéket jelent. A faanyag és más erdei termékek hagyományos felhasználása mellett ugyanis számos további termék, illetve ökoszisztéma szolgáltatás válhat piaci értéké a jövőben.

Fontos tudni továbbá, hogy a biodiverzitás megőrzése egyben az ökológiai és gazdasági kockázatok csökkentését is eredményezi.

Gazdálkodási lehetőségek

Az erdészek az alábbi eszközöket használhatják a természetes biodiverzitás megőrzése és fejlesztése érdekében:

- őshonos fafajok alkalmazása, melyekhez a koevolúciós fejlődés során sok állat- és növényfaj alkalmazkodott;
- az erdőszerkezet változatosságának fokozása az erdőfelújítás, az erdőnevelés és a fakitermelések során, melyek révén térben és időben megfelelő élőhelyek (niche-ek) keletkeznek;
- lábónálló és kidőlt holtfa, odvas fák, öreg facsoportok stb. meghagyása megfelelő mennyiségben és eloszlásban;

- a speciális erdei biotópok védelme az erdőkben (vizes élőhelyek, sziklakibúvások, homokbuckák, stb.);
- a fenntarthatatlanul magas vadsűrűség szabályozása – különös tekintettel a növényevő vadfajokra, amelyek nagy területeken túlzott rágáskárt okoznak az erdőkben – többek között a kihalt ragadozók újbóli betelepítésével.

Stratégiák

A PRO SILVA alapelvei szerinti erdőgazdálkodás általában a biodiverzitást, ezen belül pedig főként a faji változatosságot szolgálja.

A biodiverzitás megőrzését és fenntartását a gazdasági tervezéssel együtt az erdőgazdálkodási célkitűzések szerves részének kell tekinteni. A biodiverzitás védelmét az erdőtervekben kell megjeleníteni és kidolgozni.

A klasszikus szálalóerdő megteremti a kiváló minőségű, vastag faanyag termelésének lehetőségét az árnyék törzsnevelő hatásának köszönhetően. Couvet-i bemutató erdő, Neuchâtel kanton, Svájc. Fotó: J.-Ph. Schütz

A NEM ŐSHONOS ERDEI FAJOK KÉRDÉSKÖRE

1. Általános alapelvek

1.1 Az erdei fajok jégkorszak utáni migrációja következtében az európai erdőkben kialakult vegetáció mintázat - mely a ma is létező erdős régiókat formálta - értékes természeti kincsnek megőrzendő. Ez a legfontosabb bázisa minden erdőművelési beavatkozásnak.

1.2 A nem őshonos fajok (exoták) bizonyos körülmények között kiegészíthetik az őshonos vegetációt, növelve az erdőgazdálkodás jövedelmét.

1.3 Az összes olyan erdei fajt idegenhonos fajnak kell tekinteni, amely korábban nem volt része a természetes vegetációnak, és távolabbi helyszínről telepítették be.

1.4 Az exotákat csak komoly minőségi és mennyiségi vizsgálat után lehet honosítani.

2. Alapvető feltételek

2.1 Ép, természetes erdők:

Természetes erdőkkel vagy fafaj-összetétellel és jó fatermesztési potenciállal rendelkező erdőterületeken nincs indok idegenhonos fafajok betelepítésére

2.2 Hiányos természeti tőkével rendelkező erdőterületek:

Európa egyes erdőterületein, ahol a fafajok jégkorszak utáni migrációja nem fejeződött be, és az őshonos fafajok száma a klíma és a talajviszonyokhoz mérten alacsony, és az ezekből származó jövedelem nem kielégítő, az idegen fajok valószínűleg értékes kiegészítést jelenthetnek.

2.3 Rontott erdők:

Azokon az erdőterületeken, ahol a történelmi hatások következtében a fafajok genetikai készlete legyengült és az emberi beavatkozások a talajokat károsították, továbbá ahol az adott körülmények között az őshonos fajokat nem tudják újra alkalmazni, és ahol a természetes szukcesszió nem képes végbemenni: az exoták felhasználása hozzájárulhat az erdők helyreállításához.

2.4 Erdőtakarótól megfosztott területek:

Olyan területeken, ahol az egykori erdőket teljesen kiirtották, ahol az erdei klíma már nem létezik, ahol az őshonos fajokat az adott körülmények között nem tudják újra alkalmazni, és a természetes szukcesszió nem képes végbemenni, az exóta fajok fontos pionír szerepet tölthetnek be.

3. Problémák

3.1 Niche invázió:

Bizonyos exóta fajok olyan ökológiai niche-ekbe települhetnek be, amelyeket az őshonos fajok jelenleg csak gyengén használnak ki, ezáltal elnyomják az őshonos fajokot.

3.2 A termőhely leromlása:

Egyes idegenhonos fajok kimerítik bizonyos talajok termőképességét rossz avarbomlásukkal, a savanyítással, vagy nem megfelelő mélységű gyökérzetük révén.

3.3 Betegségek terjesztése:

Egyes idegenhonos fajok betelepítése idegenhonos kórokozók és kártevők behurcolásának kockázatát is magában hordozza, mely az őshonos vegetációt is veszélyeztetheti.

3.4 Betegségek fellépése az exóta állományban:

Egyes exóta fajok maguk is szenvedhetnek az őshonos vegetációban jelen lévő fertőző organizmusoktól és más kockázatoktól.

3.5 Nem megfelelő ökológiai hálózat:

Egyes idegenhonos fajok nem illeszkednek bele az őshonos ökoszisztémába, mivel akadályozzák a természetes vegetáció kialakulását és fejlődését, és az őshonos állatok kerülnek őket.

3.6 Természetes felújulás hiánya:

Egyes idegenhonos fajok képtelenek, vagy csak nem megfelelő mértékben képesek természetes úton felújulni, így folyamatos mesterséges felújítást igényelnek.

4. A betelepítés feltételei

4.1 Az őshonos erdőstársulásoknak minden régióban olyan arányban kell jelen lenni, amely azok összes ökológiai funkcióját garantálni tudja. Azaz az idegenhonos fajok olyan mértékű bevezetését, ami ezt csökkentené, vagy akadályozná, feltétlenül kerülni kell.

4.2 A honosított faj nem lehet olyan agresszív kompetíciós képességű, hogy elnyomja, vagy kiszorítsa az őshonos fajokot.

4.3 A honosított fajnak alkalmazkodnia kell a helyi klímához és talajhoz. Nem ronthatja a talaj minőségét, és az őshonos organizmusoknak képesnek kell lenniük avarjának lebontására.

4.4 A honosított faj nem terjeszthet betegségeket, és nem járulhat hozzá a természetes ökoszisztéma stabilitásának csökkenéséhez.

4.5 A honosított faj nem lehet túl érzékeny a biotikus vagy abiotikus kockázatokkal szemben.

4.6 A honosított fajnak mérsékelt módon kell integrálódni az őshonos vegetációba, anélkül, hogy az őshonos állat- és növényvilágot veszélyeztetné, illetve kiszorítaná.

4.7 A betelepített faj képes legyen természetes úton, az őshonos fajokkal együtt felújulni,

A PRO SILVA SZEMLÉLELŰ ERDŐGAZDÁLKODÁS ÉS A TÁJVÉDELEM

A PRO SILVA az erdei ökoszisztémákat tartja a táj legfontosabb természetes elemének. Minthogy a PRO SILVA a táj egészségét – mint a különböző ökoszisztémákból álló mozaikokat – holisztikus szemlélettel közelíti meg, az erdőgazdálkodásra vonatkozó alapelveinek alkalmazása az egész tájra jótékony hatást gyakorol.

Ez a koncepció azon a tényen alapszik, hogy régen Európa legnagyobb részét erdők borították, amelyek az őshonos flóra és fauna életfeltételeit biztosították. Azokon a területeken, ahol az erdők már részben eltűntek, a megmaradt erdőknek kell – amennyire ez egyáltalán lehetséges – a valaha volt nagyobb erdőségek szerepét betölteni.

Az erdők gondozása ezért elengedhetetlen a táj egészségének kezelése szempontjából is. Az erdőnevelés az erdő kezelésének és gondozásának sarokköve. Ebben a holisztikus összefüggésben az erdőgazdálkodás széles skálája kiterjed a faegyedtől a faállományig, illetve a faállománytól a termőhelyig, a tájig – magát az embert is alkotóelemnek tekintve.

Az erdőgazdálkodás alapvetően magába foglalja az elérhető energia hasznosítását és az ökoszisztéma azon részeibe irányítását, amelyek maximalizálják a gazdálkodás célkitűzéseit.

Egy többcélú, a PRO SILVA alapelveivel harmonizáló erdő általános értelemben szolgálja a tájvédelmet, energiát takarít meg, megőrzi a vízkészleteket, a természetes termőképességet és erősíti a táj egészségének a funkcióit.

Az ilyen erdő viszonylagosan nagy, folyamatosan változó szerkezetű fakészlettel, és a termőhelyhez tökéletesen alkalmazkodott fajokkal rendelkezik. Az erdőszegélyeket is óvatosan, az erdő belsejének védelmét szolgáló módon kezelik.

Az erdőknek különösen fontos szerepe van az ártereken és a magashegységek területein. Minden ilyen erdő egyedi növény- és állat-társulásoknak ad otthont, és termőhely-specifikus gazdálkodást igényel.

A holisztikus megközelítésnek az egyes erdőterületek, és a köztük lévő összeköttetések megerősítését kell szolgálnia, így hozva létre természetszerű élőhelyeknek a művelt területeket és városokat körülvevő és átszövő hálózatát.

Az egyes törzsek szintjén strukturált szálalóerdőben a fény mélyen behatol az állományba, lehetőséget adva a felnövekvő újulat és az elegyfajok nagyfokú változatosságának. Couvet-i bemutató erdő, Neuchâtel kanton, Svájc.

Fotó: J.-Ph. Schütz

PRO SILVA ALAPELVEK

Kiáltványok

A PRO SILVA három alkalommal adott ki általános politikai nyilatkozatot a szélesebb nyilvánosság számára, kiáltványok formájában. Az első kiáltvány a szervezet alapításakor, 1989. szeptember 22-én, a szlovéniai Robanov Kot-ban született, melyet az 1997. május 29-31. között Apeldoorn-ban, Hollandiában, és a 2000 június 2-7. között Hannoverben, Németországban tartott nemzetközi kongresszusok alkalmával megfogalmazott dokumentumok követtek.

ROBANOV KOT-i KIÁLTVÁNY

Felhívás minden európai erdész, erdőtulajdonos és erdőbarát számára

ROBANOV KOT - 1989. szeptember 22.

Egy gyűlésen, 1989. szeptember 18. és 22. között Szlovéniában (Jugoszlávia), egy csapat 10 európai országot képviselő erdész megalapította a természetközeli erdőgazdálkodás mellett hitet tevő erdészek európai egyesületét. Az Egyesület a „**PRO SILVA**” nevet vette fel.

A fenti döntést az erdőket fenyegető számos veszély tette indokolttá.

A PRO SILVA egy európai mozgalmat kíván indítani az állékony és egészséges erdők érdekében.

A PRO SILVA hitet tesz amellett, hogy az erdőgazdálkodás számára szükséges egy, az erdei ökoszisztémák kezelésére irányuló holisztikusabb megközelítés elfogadása, biztosítandó azok folyamatos produktivitását és az erdők optimális és fenntartható szolgáltatásait.

Az olyan erdőművelés, mely a türelmen és a természetes folyamatok figyelembevételén alapul, ösztönözni fogja az általános és a szerkezeti változatosságot, a természetes erdőfelújulást és a termőhelynek megfelelő fafajú erdők kialakulását.

Az Egyesület célja, hogy:

- bátorítsa az országok közötti együttműködést és kölcsönös támogatást;
- tevékeny támogatást nyújtson a gyakorló erdészek, az erdőtulajdonosok és az erdőbarátok munkájához és kezdeményezéseihez;
- ösztönözze és szervezze a tapasztalatcserét, különösen az olyan erdőbirtokok példáján, melyek szemléltetik és alkalmazzák az Egyesület alapelveit;

- meggyőzze az erdészeti kutatási és képzési testületeket, hogy kutatási és oktatási tevékenységüket úgy szervezzék, hogy azok megközelítésükben holisztikusak és az erdei ökoszisztémákhoz kapcsolódóak legyenek;
- támogassa a holisztikus szemléletű erdőgazdálkodás ügyét előmozdító jogalkotást;
- fenntartsa a kölcsönös kapcsolatokat mindazok között, akik hisznek abban, hogy az európai erdők állékonyságának, vitalitásának és többcélú potenciáljának növelése szükséges.

APELDOORN-i NYILATKOZAT

Bevezetés

A PRO SILVA olyan erdőgazdálkodási stratégiákat képviselő erdészeket tömörítő szövetség, melyek optimalizálják az erdei ökoszisztémák fenntartását, megőrzését és használatát, oly módon, hogy azok az ökológiai és társadalmi-gazdasági rendeltetéseknek fenntarthatóan és jövedelmezően telessenek eleget. A PRO SILVA saját megközelítését a következőkben bemutatott tényekből származtatja. Európa nagy részét eredetileg rendkívül összetett erdei ökoszisztémák borították, a bennük megtalálható számos növény- és állatfajjal együtt. A civilizáció fejlődésének elmúlt több, mint 2000 éve során az ember drasztikusan lecsökkentette az erdőborítást: számos területen az erdőt teljesen kiirtotta, míg másutt a megmaradt erdőket gyökeresen átalakította. A fennmaradó természetes és az ősi természetközeli erdők, valamint az évszázadokon át kezelt, hajdan telepítéssel létrehozott erdők, melyek mára kiemelkedő produktivitással és az Élet megőrzése szempontjából betöltött alapvető funkciókkal bírnak, mind rendkívüli jelentőségűek. Ezek ma a szárazföld teljes területére vetítve kell, hogy betöltsék rendeltetéseik sokaságát. Ennek a súlyát szigorúan figyelembe kell venni a meglévő erdők fenntartása és használata, valamint az új erdőterületek létesítése kapcsán is.

A második nemzetközi PRO SILVA kongresszus, mely 1997. május 29-31. között APELDOORN-ban, Hollandiában került megrendezésre, a fentiekre való tekintettel, a következő nyilatkozatot teszi:

Nyilatkozat

I. Fenntarthatóság

Az erdőgazdálkodás szentpontjából a fenntarthatóság nem korlátozódhat kizárólag a faanyagra és más piacképes termékekre, hanem tekintettel kell, hogy legyen az erdei ökoszisztémák teljes szerepkörére. A fenntarthatóság ezen átfogó megközelítése magába foglalja:

- A biológiai sokféleség fenntartását, beleértve a Riói Konferencia Agenda 21 dokumentumának értelmében a fajok sokféleségét, a genetikai sokféleséget, valamint a szerkezetesség idő- és térbeli változatosságát;
- A vízkörforgás, a talaj és az éghajlat védelmének fenntartását;
- Az erdők természetes termékenységének, egészségének és produktivitásának fenntartását, és ahol lehetséges, ezek helyreállítását;
- Az erdők képességét az emberek fizikai és spirituális igényeinek kielégítésére.

II. A többcélú vagy elkülönített erdőfunkciók kérdése

1. Minden erdőfunkció jelentőséggel bír a társadalom számára. Ezért fontos a ezek - amennyire lehetséges - együttes kombinált alkalmazása az egyes gazdálkodási egységek szintjén. A PRO SILVA ebből kifolyóan a többcélú, ökoszisztéma-fenntartó és a biológiai sokféleséget fokozó erdőgazdálkodást támogatja.
2. Az erdő jellemzői és a társadalmi körülmények indokolhatják egyes erdőfunkciók előnyben részesítését. Ennek ellenére, az ilyen kiemelt rendeltetések prioritásként való kezelése nem vetheti vissza a többi funkció kiteljesedésének lehetőségét.
3. A természetes erdők a kutatás pótolhatatlan műhelyei. Szükség van az Európában fennmaradt kevés természetes erdőreliktum védelmére a fahasználat beszüntetése mellett, és további területek kijelölésére minden erdei vegetációtípusban, annak érdekében, hogy azok emberi beavatkozás nélkül fejlődhessenek.

III. Ökológiai erdőgazdálkodás

1. A PRO SILVA megállapítja, hogy az ökológiai folyamatok használata és adaptálása az erdőgazdálkodásban a racionális és jövedelmező gazdálkodás alapvető feltétele. Az erdőkezelésnek vissza kell tükröznie az erdők természetes folyamatait. Ez igaz a mezőgazdasági területeken történő erdőtelepítésekre és a degradálódott erdőterületek helyreállítására is. A természetes erdők szerkezetét és dinamikáit - amennyire lehetséges - utánozni kell a fenntartható és jövedelmező termelés érdekében.
2. Az erdőgazdálkodásban határozottan el kell utasítani az erdők mezőgazdasági kultúráként való kezelését és az általános mezőgazdasági nézeteket.
3. A PRO SILVA megállapítja, hogy a természetközeli erdőgazdálkodás minden fafajra alkalmazható és az állományfejlődés bármely szakaszában elkezdhető.
4. A PRO SILVA megállapítja, hogy az összes erdőfunkció fenntarthatósága, ideértve a természetközeli erdőkben történő fatermesztést és fahasználatot, jól tervezhető és kontrollálható a megfelelő erdőgazdálkodási módszerek alkalmazása mellett.

IV. A természetközeli erdőgazdálkodás ügyének előmozdítása

Következésképpen a PRO SILVA a következő felhívást teszi:

azok részére, akik a kormányokban, a politikai döntéshozásban, az állam- és szakigazgatásban töltenek be felelős szerepet:

fogadják el és népszerűsítsék a fenti állításokat, támogassák a természetközeli erdőgazdálkodásra való áttérést és annak további fejlődését, adó- és más pénzügyi ösztönzőkkel, valamint törvényi, jogi és (szak)igazgatási eszközökkel;

azok részére, akik a kutatásért és az oktatásért felelősek:

teremtsenek interdiszciplináris megközelítési módszertant a természetközeli erdőgazdálkodás fejlesztésére, hogy bővíthessenek annak tudományos alapjai;

minden erdőtulajdonos és erdész számára:

ismerkedjenek meg a természetközeli erdőgazdálkodás alapelveivel, alkalmazzák és fejlesszék ezeket a mindennapos erdőgazdálkodói munkájuk során.

HANNOVERI KIÁLTVÁNY

Alapvetések

A világ számos részével ellentétben, Európában a tudatos erdőgazdálkodás nagyon ritkán kezdődött érintetlen őserdőkben. Az emberi kizsákmányolás vagy pusztítás több, mint 3000 éves története során nagyon kevés őserdővel borított terület menekült meg Európában, melyek főként Kelet-Európában és Skandináviában találhatóak. Ez a néhány fennmaradt őserdő értékes természeti örökség, melyet védeni szükséges.

Más megközelítésből, napjaink erdői közül sok az elmúlt két évszázad tudatos újratereztésének eredménye, olyan területeket érintően, ahol korábban az erdő helyét nagyrészt fátlan vagy kopár földterület vette át, vagy amelyek korábban mezőgazdasági művelés alatt álltak, vagy ahol az erdők a túlhasználat és a leromlás áldozatává váltak. A helyreállító folyamat új életre keltette ezeket az erdőket, a biomassza, a fatermés és (esetenként) a biológiai sokféleség növekedésével.

A civilizáció növekvő földterület-igényének ellenére, jelenleg Európa számos részének viszonylag jelentős hányadát borítják erdők, megélhetési forrást biztosítva ezzel számos erdőtulajdonosnak és más, kapcsolódó foglalkozásúaknak. Az erdők a fái par legfőbb nyersanyagforrásául szolgálnak. Ezzel egyidejűleg ezek az erdők jelentik a legfontosabb ökológiai alkotóelemet sok kultúrtáj esetén. Az általuk elfoglalt terület jelentős kiterjedése, valamint a tájban, és a térség ökológiájában betöltött kiemelkedő fontosságuk ellentétben áll a politikai és gazdasági körökben, a médiában és általában a társadalomban tapasztalható, alábecsült megítélésükkel.

Kiáltvány

Szem előtt tartva:

- azt, hogy bár az erdők területe globális szinten továbbra is csökken, megújuló környezetbarát nyersanyagforrásként jelentőségük felértékelődik a világ népességének növekedésével párhuzamosan;
- azt, hogy az erdők szén-elnyelése felértékelődik, mint a globális felmelegedés trendjének mérséklő eszköze;
- azt, hogy a környezeti értékek más földhasználatú területeken való fokozott csökkenése miatt az erdei ökoszisztémák szerepe még inkább kulcsfontosságúvá válik;
- azt, hogy az erdei rekreáció testi és lelki jótékony hatásai, a modern civilizációt terhelő stresszhatások növekedésével párhuzamosan felértékelődnek.

A PRO SILVA, a természetes folyamatokon alapuló erdőgazdálkodást hirdető erdészek európai szövetsége, 2000 júniusában, a 3. nemzetközi kongresszusa zárásaként – melyet a 2000. évi Hannoveri Világkiállítás „Ember-Természet-Technika” témájának keretei között tartott – a következőket jelenti ki:

1. Sikeres erdőtelepítések a pusztítás hosszú története után is létrejöhetnek. Bár az ilyen körülmények között indokolt pionír jellegű ültetett erdő ugyan igen szerény szerkezetességű lehet, a PRO SILVA hangsúlyozza, hogy a természetes folyamatokon alapuló erdőgazdálkodás alapelveinek későbbi alkalmazásával ezek az ültetvények átalakíthatók, olyan erdőket teremtve, melyeket a termőhelyi körülményeknek megfelelő biológiai sokféleség, a magas élőfakészlet és az értékes fák nagy aránya jellemez, és amelyek mind gazdasági, mind biológiai értelemben produktívak lesznek.
2. A PRO SILVA alapelveket követő erdőgazdálkodás gazdasági előnyökkel jár. A költséges energia- és munkabefektetés mérséklése, a kockázat minimalizálása, a nagyobb átlagos átmérőjű és értékű faanyag termelése nagyobb bevételt eredményez a tulajdonosnak.
3. Ezzel egyidejűleg ezek az alapelvek a szociális és környezeti értékek optimális összhangját teremtik meg az erdőben, és a tulajdonos jobban tekintetbe tudja venni ezeket, ha az erdőgazdálkodás jövedelmező.
4. A PRO SILVA elveket követő gazdálkodás gazdasági előnyei minden tulajdonforma esetén megmutatkozhatnak. Az erdő különböző céljai és rendeltetései inkább kiegészítik, mintsem korlátozzák egymást emellett a gazdálkodási mód mellett, mely ebből kifolyólag nem részesít előnyben egyetlen tulajdonformát sem.

A PRO SILVA ennek okán a következő pontokat szeretné a politikusok, az állam- és szakigazgatásban dolgozók, a szakintézmények, valamint a szakmai érdekesportok és a média figyelmébe ajánlani:

1. Sürgető szükség van a természetes folyamatokat alkalmazó erdőgazdálkodás törvényi, jogi, igazgatási és adózási kereteinek megteremtésére. Ezen ügyek harmonizálása szükséges minden országban annak érdekében, hogy ez az erdőgazdálkodási módszer sikeresen alkalmazható legyen.
2. Az egykorú ültetett erdők, az elhanyagolt sarjerdők, cserjések és a rosszul megválasztott fafajok ültetvényeinek átalakítása olykor nehéz folyamat lehet és pénzügyi támogatást igényel.
3. Szükséges az erdősítések további folytatása. Ennek, amennyire csak lehetséges, maga után kell vonnia az ökológiai státusz javulását is.
4. Elő kell segíteni az erdőtulajdonosok közötti együttműködést annak érdekében, hogy a szociális, gazdasági és ökológiai célkitűzéseik erősödhessenek.

5. Hangsúlyozni kell fának, mint megújuló nyersanyagok fontosságát. Szükség van az ökológiai hatásoknak, a nem megújuló nyersanyagok használatának, a hulladékképződésnek és a termékek újrahasznosíthatósági körének összehasonlítására a különböző gyártási folyamatok tekintetében.
6. Szükség van az erdészet, valamint kiemelten azon erdőgazdálkodási mód társadalmi ismertségének a növelésére, melynek során az erdészek ökológiai szempontból elfogadható módon dolgozhatnak, az erdőművelés megfelelő módszereinek alkalmazásával.

Fordította: Garamszegi Balázs

A szabálytalanul elszórt kis lécek teret biztosítanak a szerkezetesség kialakulásának elegyetlen bükkösökben. Községi erdő, Gorgier, Neuchâtel kanton, Svájc. Fotó: J.-Ph. Schütz

UTÓSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ

„Az erdő, mint az élet általunk ismert formájának egyik nélkülözhetetlen alapfeltétele, kezdettől fogva meghatározó szerepet játszik az ember életében. A történelem előtti időkben az ember egyenrangú eleme volt az őt körülvevő természeti környezetnek, szükségleteinek kielégítése nem zavarta meg a természet rendjét, harmóniáját. A népesség szaporodása, majd a civilizációs robbanás egyre nagyobb terhet rakott a Föld erdeire. A világ egyik felén a pusztá létért vívott küzdelemnek, a naposabb oldalán pedig az elemi szükségletek szintjét messze meghaladó fogyasztói igények kielégítésére irányuló mesterkedésnek lett célpontja, színtere, majd mára áldozata a természetes erdőknek - bolygónk zöld tüdejének - több mint 80 %-a. E globális katasztrófával fenyegető jelenség megfékezését sürgető, egyre erősödő mozgalom élére a különböző árnyalatú "zöldek" és az erdővel foglalkozó társtudományok jeles művelői álltak. Ők a megoldás legfőbb eszközének a hagyományos erdőgazdálkodás, kiváltképpen pedig a fakitermelés korlátozását tartották. Mivel ez az álláspont megkérdőjelezte az erdészet eddigi és jelenlegi munkájának értékét, valamint a jövőbeni tevékenységének a létjogosultságát, az erdészek defenzívába kényszerültek. Ebből a patthelyzetből mutatott kiutat 10 évvel ezelőtt a PRO SILVA EUROPA, megfogalmazva az erdővel szemben támasztott valamennyi igényt párhuzamosan, megnyugtatóan, folyamatosan kielégítő természetközeli erdőgazdálkodás alapelveit és gazdaságosan kivitelezhető módjait.

A kezdeményezés időszerűségét és megalapozottságát bizonyítja, hogy hazánk a 26. ország, ahol - az Országos Erdészeti Egyesület keretén belül végzett alapozás után - megkezdte munkáját az európai szövetség legfiatalabb, önálló tagja, a PRO SILVA HUNGARIA közhasznú társadalmi szervezet. A viszonylag késői indulásnak nyomós történelmi, társadalmi és gazdasági okai vannak. A magyar erdészek az elsők között ismerték fel a kezdetekben, hogy szeretett szakmájuk lényege, sikereik záloga az aktuális társadalmi igények kielégítésére irányuló odaadó törekvés. Mindig megtalálták, és mesterfokon gyakorolták az eléjük tűzött feladatok megoldásához vezető módszereket és eljárásokat.

Termelték a kívánt választékokat és jövedelmet - tiszteletreméltó önkorlátozással, korukat megelőzve, ragaszkodva a tartamossághoz, akkor elsőként felismerve és felvállalva a természetvédelem ügyét is.

Az addigi kívánalmak teljesítéséhez kétségtelenül a vágásos üzemmód bizonyult a leghatékonyabbnak.

Érthető tehát, hogy az emberöltők hosszú során át okkal, sikerrel, szinte kizárólagosan alkalmazott eljárások annyira a "maguk képére" formálták erdeinket, hogy természetes állományunk mutatóba sem maradt, és olyan mértékben

beágyazódtak erdészeink tudatába, hogy egyesek már nemcsak a természetközeli gazdálkodás legalább esetenkénti indokoltságát, de még a biológiai lehetőségét is kétségbe vonják.

A küszöbön álló jövő század Európája merőben új feladatokat tűz az erdészek elé. Olyan stabil, valamennyi közjóléti szolgáltatást folyamatosan nyújtó, a természeteshez a lehető legközelebb álló erdők létrehozása és fenntartása a cél, amelyekből tartamosan és gazdaságosan termelhetők ki a kor igényeinek megfelelő anyagi javak, elsősorban, természetesen, a fatermékek.

A PRO SILVA alapelveinek közreadásával és egész tevékenységével az ilyen erdők kialakításához igyekszik hozzájárulni.

A magyar erdészet – mint eddig mindig – történelmünk e sorsfordító szakaszában is bizton felismeri a helyes utat, és rangos hagyományaihoz méltóan halad majd rajta.”

Varga B. 1999.

2021.